

ע"פ 5862/14 T e - נגד מדינת ישראל

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פליליים

ע"פ 5862/14

לפני:
כבוד השופט ע' פוגלמן
כבוד השופטת ד' ברק-ארז
כבוד השופטת ע' ברון

המערער: T e

נ ג ד

המשיב: מדינת ישראל

ערעור על הכרעת דינו ועל גזר דינו של בית המשפט
המחוזי בתל אביב-יפו מיום 12.6.2014 ומיום
13.7.2014 בתפ"ח 55497-07-12 שניתנו על-ידי כבוד
השופטים ג' נויטל, מ' יפרח וג' רביד

תאריך הישיבה: א' בתמוז התשע"ז (25.6.17)

בשם המערער: עו"ד שרון דניאלי; עו"ד ירדן יצחק פרץ

בשם המשיבה: עו"ד לימור בן אוליאל

פסק-דין

השופטת ד' ברק-ארז:

1. אדם נטל את חייה של בת זוגו לאחר שדקר אותה בסכין כמאה פעמים. במהלך משפטו לא הועלו בשמו טענות לאי-שפיות או אף לאחריות מופחתת במועד האירוע, והוא הורשע ברצח. לימים, שנים לאחר האירוע, הוא אובחן כסובל

עמוד 1

ממחלת נפש מסוג סכיזופרניה פרנואידית. האם יש הצדקה לברר בשנית את אחריותו למעשים על סמך חוות דעת חדשה המתייחסת לאפשרות כי ביצע אותם בהשפעתה של מחלת הנפש? זו השאלה העיקרית שעלתה בהליך לפנינו.

עיקרי העובדות וההליכים עד כה

2. נגד המערער הוגש כתב אישום לבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו (תפ"ח 55497-07-12) המייחס לו עבירת רצח, וכן עבירות של החזקת סכין ואיומים. המערער, אזרח אריתריאה, נכנס לישראל שלא כדין וכך גם אשתו, היא המנוחה. על-פי המתואר בכתב האישום, ביום 4.7.2012 המערער רב עם אשתו, תקף אותה, ולבסוף נטל סכין בעלת להב של כ-15 ס"מ ודקר אותה כמאה דקירות בכל חלקי גופה. דקירות אלה גרמו למותה. מיד לאחר מכן נמלט המערער והסתתר במשך שלושה ימים. בהמשך לכך, מתואר בכתב האישום כי ביום 7.7.2012 המערער איים בסכין על אנשים שהבחינו בו ורדף אחריהם. אלו דיווחו על כך למשטרה, והמערער נעצר. בגין המעשים יוחסו למערער העבירות הבאות: רצח לפי סעיף 300(א)(2) לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין); החזקת סכין לפי סעיף 186(א) לחוק העונשין; וכן איומים לפי סעיף 192 לחוק העונשין.

3. במסגרת תשובתו לכתב האישום המערער הודה באמצעות בא-כוחו במרבית העובדות הנטענות בו, ובכלל זה בעובדה שדקר את המנוחה כמאה דקירות ובקשר הסיבתי שבין הדקירות לבין המוות. יחד עם זאת, בשלב זה כפר המערער בהתקיימותו של יסוד הכוונה – שאותו יש לשלול, כך טען, מאחר שקונטר על-ידי המנוחה, וכן נוכח מצבו הנפשי הבעייתי.

4. במהלך משפטו של המערער הועלתה תחילה טענה שנסבה על כשירותו לעמוד לדין. בחודש ספטמבר 2012 התקבלה בעניין זה חוות דעת פסיכיאטרית שקבעה כי המערער היה אחראי למעשיו בעת האירוע וכן את כשירותו לעמוד לדין. הגם שההגנה ביקשה תחילה להגיש חוות דעת נגדית, בסופו של דבר לא הוצגה חוות דעת כזו מטעמה. בסמוך למועדי ההוכחות התבקשה חוות דעת פסיכיאטרית נוספת בעניינו של המערער, ואף זו קבעה את כשירותו לעמוד לדין. בשלב זה, בא-כוחו של המערער הודיע כי הוא מוותר על חקירתם של עדי התביעה, מסכים להגשת כל מסמכי התביעה ומתעתד להעיד את המערער בלבד.

5. במסגרת עדותו במשפט חזר בו המערער מהודאתו בעובדות כתב האישום וטען כי הוא זוכר שדקר את המנוחה שלוש פעמים בלבד, וכי לא היה מודע למתרחש בזירת האירוע. מכל מקום, בעיקרו של דבר, הגנתו של המערער התבססה על טענת הקינטור, ולא הוצגו במפורש טענות שעניין מצבו הנפשי. בשלב הסיכומים הועלו בשמו של המערער טענות נוספות, ובכלל זה בעניין העובדות המבססות את הקשר הסיבתי בין מעשיו למותה של המנוחה.

6. ביום 12.6.2014, לאחר שבחן את עדותו של המערער ואת מכלול חומר הראיות, בית המשפט המחוזי קבע כי יש להרשיעו בכל העבירות שיוחסו לו, לרבות רצח בכוונה תחילה. עיקר פסק דינו של בית המשפט המחוזי הוקדש לטענת הקינטור, שהייתה טענת ההגנה העיקרית של המערער. ביום 13.7.2014 הטיל בית המשפט המחוזי על המערער עונש של מאסר עולם בגין עבירת הרצח וכן חודש מאסר בפועל בחופף לעונש זה בגין העבירות הנוספות.

הערעור

7. בפנינו ערעור כנגד הכרעת דינו של בית המשפט המחוזי ובצדו בקשה להוספת ראיות בערעור מכוח סעיף 211 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 (להלן: חוק סדר הדין הפלילי). במרכזו של הערעור ניצבת טענתו של המערער בדבר אי-אחריותו למעשיו בשל מחלת נפש שבה הוא לוקה, בין מכוח סעיף 34 לחוק העונשין ובין מכוח סעיף 34ז לו, ולחלופין לאחריות מופחתת לפי סעיף 300א לחוק העונשין. להלן יוצגו עיקרי טענותיהם של הצדדים, כפי שנפרסו בפנינו – הן בכתב והן בעל-פה במסגרת הדיון שהתקיים ביום 25.6.2017.

8. המערער מצביע על כך שהטענה לפיה אינו זוכר את מרבית הדקירות שהטיח במנוחה חייבה דיון מעמיק במקור האפשרי לאי-הזיכרון, ובשאלה האם יש בו כדי להעיד על בעיה במצבו הנפשי בעת האירוע. בתוך כך, מצביע המערער על מכלול של סימנים המעידים על המהימנות של דבריו בעניין הזיכרון, וטוען כי שגה בית המשפט המחוזי בכך שלא ראה בהם טענות אותנטיות ונמנע מלתת להם משמעות בהקשר למצבו הנפשי. כמו כן, נטען כי גם העובדה שהמערער סבר במהלך חקירתו במשטרה שאשתו המנוחה עודנה בחיים מעידה על הבעיות הנפשיות שמהן סבל בעת ביצוע המעשה.

9. בהמשך להגשת הערעור, הגיש המערער גם בקשה להגשת ראיות חדשות בערעור. בקשה זו נסבה על מסמכים מתיקו הרפואי של המערער בשב"ס, וכן על חוות דעת חדשה בעניין מצבו הנפשי. מאחר שבקשה זו עמדה במידה רבה במרכז הטיעון בפנינו נפרט בקצרה את מהות המסמכים, מבלי להידרש לפרטיהם, אלא במידה הדרושה לדיון בבקשה. המסמכים מתיקו של המערער בשב"ס מעידים כי המערער אובחן עוד בתחילת שנת 2015 על-ידי השב"ס כסובל מסכיזופרניה, ואף מהתקפים פסיכוטיים. במסגרת בדיקות נוירולוגיות שנערכו למערער ביום 12.1.2016 אף התגלה ממצא המעיד על "פוטנציאל אפילפטי". חוות הדעת החדשה היא חוות דעת של פסיכיאטר פרטי שבחן את מצבו הנפשי של המערער לאחר שעיין במסמכים הנוגעים למערער וכן ערך לו בדיקה. על-פי האמור בבקשה, חוות הדעת מניחה בסיס לאפשרות הממשית כי בעת האירוע סבל המערער מסכיזופרניה פרנואידית, אשר גרמה לו להיעדר שליטה ולחוסר יכולת להבין את מעשיו.

10. המערער סבור כי בקשתו להגשת ראיות חדשות עומדת במבחנים שנקבעו בפסיקה. לטענתו, לא היה ביכולתה של ההגנה להציג את הראיות בעת ההליך בערכאה הדיונית, שכן הן מתייחסות למצבו הנפשי של המערער כפי שזה נחשף בשלב מאוחר יותר, החל מסוף שנת 2014.

11. עמדת המדינה היא שדין הערעור להידחות, מאחר שכלל טענות המערער נבחנו וקיבלו מענה בבית המשפט המחוזי. בנוסף לכך, המדינה סבורה שאין מקום לאפשר קבלת ראיות חדשות ובכך לפתוח מחדש את החזית כולה. בתוך כך, עומדת המדינה על כך שמצבו הנפשי של המערער נבחן באופן יסודי בזמנים הרלוונטיים וכי הבדיקות שנערכו לו העלו שהמערער אינו לוקה בנפשו ולא היה מצוי במצב פסיכוטי בעת המעשה.

12. המדינה עומדת על כך שהמערער סיפק מניע ברור למעשיו, בדמות החשד שהמנוחה בוגדת בו והרתה מגבר אחר, ומדגישה כי התנהלותו המחושבת של המערער לאחר האירוע תואמת את חוות הדעת הפסיכיאטריות הקובעות כי הבין את מעשיו, את חומרתם ואת תוצאותיהם המסתברות. בנוסף, המדינה טוענת כי העובדה שהמערער לא נדרש לטיפול נפשי בתקופה שקדמה לאירוע עולה אף היא בקנה אחד עם מסקנה זו.

13. כמו כן, המדינה מוסיפה כי מבחינה מהותית טענותיו של המערער בשלב זה, שאינן מתיישבות עם דרך ניהול

ההגנה במשפטו, הן טענות של כשל בייצוג, מבלי שהונחה תשתית לכך.

14. המדינה אף מתנגדת לבקשה להגשת ראיות חדשות. היא מצביעה על כך שניתנו בעניינו של המערער, בשלבים שונים של ההליך, שלוש חוות דעת המעידות על מצבו הנפשי. בנוסף לשתי חוות הדעת הפסיכיאטריות שהוזכרו לעיל, הוגשה ביום 22.3.2017 חוות דעת נוספת, מטעם מב"ן אשר קבעה – על יסוד בדיקת המערער וכן בחינת מכלול המסמכים בעניינו – כי אין בסיס להערכה שמחלת הסכיזופרניה התפרצה אצל המערער לפני שנת 2015, וממילא לכך שהייתה פעילה במועדים הרלוונטיים לכתב האישום. המדינה טוענת כי בהתחשב בשלוש חוות הדעת האמורות אין בראיות החדשות פוטנציאל לעורר ספק סביר, מה גם שספק אם לא ניתן היה להציגן, לפחות באופן חלקי, במסגרת ההליך בבית המשפט המחוזי. המדינה אף עומדת על כך שאפילו היה בידו של המערער להראות כי סבל ממחלת הסכיזופרניה עוד בתקופת האירוע, עדיין אין בכך כדי לבסס קשר סיבתי בין המחלה למעשים, כנדרש על-פי סעיף 34 לחוק העונשין. לטענת המדינה, אף חוות דעת שהוגשה אינה נדרשת לשאלת הקשר הסיבתי כאמור. עוד מצביעה המדינה על כך שאין לקבל טענה להיעדר שליטה מתוקף סעיף 34 לחוק, שכן מכלול הראיות אינו תומך בה כנדרש. עוד סבורה המדינה כי חוות הדעת החדשה אינה עולה בקנה אחד עם מכלול חומר הראיות בתיק. לפיכך, טוענת המדינה כי הראיות אינן עומדות במבחנים שקבעה הפסיקה להצגתן של ראיות חדשות.

15. בתשובה מטעם המערער חלק בא-כוחו על סיווג טענותיו כטענות של כשל בייצוג. נטען בהקשר זה כי במובן המהותי שאלת מצבו הנפשי הייתה כל הזמן ברקעו של ההליך, הגם שלא הוצגה חוות דעת פסיכיאטרית מטעם ההגנה. לטענת המערער, בראיות החדשות יש פוטנציאל מזכה, ויש בהן כדי להשלים את התמונה שהוצגה בבית המשפט המחוזי באופן חלקי בלבד. בא-כוחו של המערער הוסיף וטען כי ניתן ללמוד מחוות הדעת כי היא מצביעה על קשר סיבתי בין המחלה למעשים ב"שורה התחתונה".

דיון והכרעה

16. לאחר שבחנו את הדברים אנו סבורים שהדין עם המדינה. אין הצדקה לקבלתן של ראיות נוספות בשלב הערעור, ואף לא לקבלת הערעור עצמו, כפי שיפורט להלן.

17. נפתח בשאלה האם יש מקום בנסיבות העניין לאפשר הגשתה של חוות דעת חדשה בעניין מצבו הנפשי של המערער ולהחזיר את העניין לבית המשפט המחוזי?

18. אנו סבורים שיש להשיב על שאלה זו בשלילה. הגשת ראיות חדשות בשלב הערעור היא החרג לכלל לפיו על בעלי הדין להביא ראיותיהם בפני הערכאה הדיונית. היא מתאפשרת רק כאשר סובר בית המשפט של ערכאת הערעור כי הגשת הראיות נדרשת לשם "עשיית צדק" (סעיף 211 לחוק סדר הדין הפלילי), דהיינו במקרה שבו הראיות חיוניות להגנתו של הנאשם ולמניעתו של עיוות דין. על-מנת להשיב לשאלה זו הובאו בחשבון שלושה שיקולים – האפשרות (או העדרה) להשיג את הראיות כבר במסגרת ההליך שהתקיים בערכאה הדיונית; הערך של סופיות הדין; וכן טיבן של הראיות והסיכוי שהגשתן תוביל לשינוי בתוצאה שנקבעה על-ידי הערכאה הדיונית (ראו: ע"פ 1742/91 פופר נ' מדינת ישראל, פ"ד נא(5) 289, 295-296 (1997) (להלן: עניין פופר); ע"פ 5874/00 לזרובסקי נ' מדינת ישראל, פ"ד נה(4) 249, 257 (2001); ע"פ 1019/13 פאס נ' מדינת ישראל, פסקה 23 לפסק דינה של השופטת ע' ברון (6.7.2015) (להלן: עניין פאס)).

19. אכן, כאשר עומדת על הפרק שאלת הרשעתו של אדם בתיק רצח שומה עלינו לבחון בקשה מסוג זה בכל תשומת הלב ולא על-פי מידת הדין המחמירה. אולם, גם בעשותנו כן, אנו סבורים שאין הצדקה לקבלת הבקשה.

20. ראשית, הבקשה לראיות נוספות מהווה למעשה סטייה מקו הטיעון של המערער בבית המשפט המחוזי. אמנם, טענות בדבר מצבו הנפשי של המערער בזמן האירוע הועלו בתחילת הדרך גם בבית המשפט המחוזי, לצד טענות בדבר אי-כשירותו לעמוד לדין (להבחנה בין הטענות ראו ע"פ 8601/15 אשקר נ' מדינת ישראל, פסקה 4 (15.5.2017)). אולם, טענות אלה נזנחו עם התקדמות ההליך ונדמה כי כעת מבקשת ההגנה להעלותן מהאוב. הלכה היא שבקשה לראיות נוספות לא נועדה לשנות את קו ההגנה של המערער תוך הרחבת גדר המחלוקת, באופן שחותר תחת העיקרון של סופיות הדיון (ראו: ע"פ 122/08 טומבק נ' מדינת ישראל, פסקה 13 (11.11.2014)). הדברים נכונים ביתר-שאת מקום בו ההגנה כלל לא מצאה לנכון להגיש חוות דעת נגדית במסגרת ההליך בערכאה הדיונית, ואף נמנעה מלחקור את עדי התביעה בעניין (ראו והשוו: עניין פופר, בעמ' 297; עניין פאיס, בפסקה 23 לפסק דינה של השופטת ברון).

21. בנוסף, איננו סבורים שהראיות החדשות הן בעלות פוטנציאל משמעותי להשפעה על ההליך. חוות הדעת מטעם התביעה נדרשו לטענת אי-השפיות וקבעו כי אין בה ממש. אם כן, בנסיבות העניין קיימות שלוש חוות דעת שאין מתיישבות עם חוות הדעת החדשה, ואין יסוד להניח שלחוות הדעת החדשה יש עדיפות אינהרנטית על פני קודמותיה (ראו והשוו: עניין פופר, בעמ' 297).

22. למעלה מן הצורך נציין כי חוות הדעת הנוספת שהוגשה לעיוננו לצורך התרשמות בלבד, בהסכמת הצדדים, לא כללה כל התייחסות ספציפית באשר לכללים החלים על אבחון מצב נפשי בדיעבד מספר שנים לאחר קרות האירוע, ואף לא הפנייה לספרות רפואית שעסקה באבחון מסוג זה. יתרה מכך, אפילו הייתה חוות הדעת מבססת את התקיימותה של מחלת נפש אצל המערער בעת האירוע, הרי שאין בה התייחסות מפורשת לשאלה של קשר סיבתי בין אותה מחלה לבין האירוע.

23. נפנה כעת לדון בערעור, כשהוא עומד לעצמו, ללא הבקשה להגשת ראיות נוספות. אנו סבורים שבית המשפט המחוזי בחן באופן מעמיק את יריעת המחלוקת הצרה יחסית שהייתה בפניו (בכל הנוגע לשאלת הכוונה שקיננה אצל המערער). לא הונח בסיס של ממש לטענת הקינטור, ולמעשה המערער אף לא העלה עוד טענות בעניין זה בפניו. נותרה אפוא העובדה הפשוטה שהמערער תקף את אשתו המנוחה באכזריות במתכונת שמעידה על כוונה.

24. בנוסף, איננו סבורים כי הטענה שהמערער "אינו זוכר" את הדקירות הרבות שהטיח באשתו יש בה כדי ללמד, כשלעצמה, על מצב נפשי בעייתי. נקדים ונציין כי בית המשפט המחוזי התייחס בפסק דינו לטענות העובדתיות הסותרות שהעלה המערער בהקשר זה, וקבע כי אלה גורעות ממהימנותו. לא מצאנו סיבה לסטות מקביעה זו. הלכה ידועה היא שככלל תיטה ערכאת הערעור שלא להתערב בקביעות עובדתיות ובממצאי מהימנות שנקבעו על-ידי הערכאה הדיונית, אשר בידיה הופקדה ההתרשמות הבלתי-אמצעית מהנאשם ומיתר העדים (ראו למשל: ע"פ 1645/08 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 8 (3.9.2009); ע"פ 875/12 אבו טהה נ' מדינת ישראל, פסקאות 25-26 (7.1.2013)). במקרה דנן, לא מצאנו סיבה שלא לאמץ את מסקנותיו ואת ספקותיו של בית המשפט המחוזי ביחס למהימנותו של המערער ולאונטיות של טענותיו. על כך יש להוסיף, כי מכל מקום, אפילו היו מתקבלות טענותיו של המערער כי לא זכר שדקר את המנוחה עשרות דקירות, רחוקה הדרך מכאן ועד המסקנה כי "החורים" בזיכרוננו מקורם במצב נפשי בעייתי אשר גרם לו להיעדר שליטה ויכולת להבין את מעשיו. מצבו הנפשי של המערער נבדק באופן יסודי במסגרת ההליך בבית המשפט המחוזי, והוא נמצא אחראי למעשיו וכשיר לעמוד לדין. בהמשך לכך, ההגנה בחרה שלא לטעון כי האירוע היה

פרי מצבו הנפשי של המערער. אין בידינו אפוא לקבל את הטענה כי בית המשפט המחוזי לא נתן את הדעת כדבעי לסוגיה זו, וכי לא נעשו הבדיקות הנדרשות. אם כן, בחינת הערעור כשלעצמו, במנותק מהראיות החדשות, מובילה למסקנה כי דינו להידחות.

25. סוף דבר: הבקשה להגשת ראיות נוספות נדחית, וכך גם הערעור.

ש ו פ ט ת

השופט ע' פוגלמן:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופטת ע' ברון:

אני מסכימה.

ש ו פ ט ת

הוחלט כאמור בפסק-דינה של השופטת ד' ברק-ארז.

ניתן היום, י"ז בתמוז התשע"ז (11.7.2017).

ש ו פ ט ת

ש ו פ ט ת

ש ו פ ט